

כתב עת אלקטרוני
בהוצאת המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין, ירושלים

גליון מס' 3 נובמבר 2012

ניתן לקריאה באתר המכללה:
<http://www.dyellin.ac.il>

**השפעת אינטגרציה בין ילדים יהודים וערבים במסגרת
מועדוני כדורגל דו-לאומיים על תפיסותיהם
כלפי בני הלאום האחר**

בהאא זועבי

השפעת אינטגרציה בין ילדים יהודים וערבים במסגרת מועדוני כדורגל דו-לאומיים על תפיסותיהם כלפי בני הלאום האחר

בהאא זועבי¹

תקציר

במשחק הכדורגל יש פרדוקס מסוים: מחד גיסא הוא מקרב בין אנשים ומאידך גיסא הוא שומר על המצב הקיים או אף מרחיק אותם זה מזה. במחקר שלפנינו נבדקת השפעת האינטגרציה של ילדים יהודים וערבים החברים במועדוני כדורגל דו-לאומיים על תפיסותיהם כלפי בני הלאום האחר, לעומת השפעת הסגרגציה הקיימת בין ילדים יהודים לבין ילדים ערבים החברים במועדוני כדורגל חד-לאומיים – יהודיים וערביים. מחקר זה הוא ניסוי למחצה (Quasi Experiment) שכלל קבוצת ניסוי וקבוצת ביקורת עם מדידות חוזרות לעמדות המשתתפים כלפי בני הלאום האחר ותפיסתם אותם. המשתתפים במחקר היו בני 10-11; בקבוצת הניסוי השתתפו ילדים יהודים וערבים שמשחקים במועדוני כדורגל דו-לאומיים ובקבוצת הביקורת השתתפו ילדים יהודים וערבים שמשחקים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

הממצאים העיקריים מעידים על הבדלים משמעותיים בתפיסות כלפי בני הלאום האחר בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים כפונקציה של משך זמן החברות הפעילה במועדונים. נמצא כי תפיסות משתתפים יהודים וערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים את בני הלאום האחר משתפרות כפונקציה של משך זמן ההשתתפות, בעוד תפיסות נבדקים יהודים וערבים במועדוני כדורגל חד-לאומיים אינן משתנות כפונקציה של משך ההשתתפות.

אפשר להסביר את השינוי החיובי בתפיסותיהם של נבדקים במועדוני כדורגל דו-לאומיים באמצעות גורמים אשר נמצאים במועדונייהם ואינם קיימים במועדוני כדורגל חד-לאומיים כמו: הצלחות משותפות, עבודה קשה ללא אבחנה בין חברים משתי קבוצות לאום, השתתפות על פי יכולת, התמודדות מול יריב ומול איום חיצוני, מגע בין-קבוצתי ברמות חרדה נמוכות, פוטנציאל להיכרות בין חברים משני לאומים, הזדהות עם זהות ספורטיבית, השתתפות מקצועית בכפוף לכללי משמעת נוקשים ורמות תמיכה גבוהות מצד ההורים.

תארינם: אינטגרציה, סגרגציה, רגשות, נכונות למגע חברתי, תפיסה סטריאוטיפית

הקדמה

סגרגציה ואינטגרציה בין יהודים וערבים במדינת ישראל

יחסי יהודים וערבים בישראל הושפעו מהמציאות הפוליטית הקשה ששוררת באזור. בני שני הלאומים, יהודים וערבים, אפשר לראות בעצם כשתי אוכלוסיות שיש להן זכות על ארץ ישראל (Ghanem, 2001). על הקמת מדינת ישראל הוכרז בשנת 1948. מקרב בני האוכלוסייה הערבית שהיו במדינה באותה עת, חלקם נשארו בה וחלקם האחר גורש ממנה או ברח ממנה כפליטים למדינות ערב השכנות. אלה שנשארו הפכו לקבוצת מיעוט בישראל תחת שלטון צבאי למשך כשני עשורים. כיום, חווים אזרחים ערבים בישראל אפליה בכל מיני תחומים, וסובלים כמיעוט שנוא עם ייצוג פוליטי מועט (Bekerman & Maoz, 2005).

יחסי יהודים וערבים במדינת ישראל הפכו מתוחים יותר בעקבות אירועי אוקטובר 2000, שכללו אירועים אלימים בין מפגינים ערבים לבין כוחות המשטרה הישראלית והסתיימו במות 12 מפגינים ערבים ואזרח יהודי אחד (Or et al., 2003). הקונפליקט היהודי-ערבי בכלל, והקונפליקט בין היהודים לבין הפלסטינים, משפיע על יחסי היהודים והערבים במדינת ישראל (Azaiza et al., 2011), אף על פי שקבוצת המיעוט הערבית בישראל רואה את עצמה כקבוצה ייחודית, ועמדות חבריה שונות בדרך כלל מעמדות פלסטינים שחיים מחוץ למדינת ישראל (White Stephan et al., 2004).

1 ד"ר בהאא זועבי, מרצה במכללת אלקאסמי, באקה אלגרביה

ערבים ויהודים שונים זה מזה בשפה, בתרבות, בדת, במידת הדתיות, בלאומיות ובלאומנות, והם חיים בנפרד וביחד באותו זמן. הם חיים בערים, ביישובים קטנים ובכפרים נפרדים; ויתר על כן, הם חיים בערים מעורבות, אך בשכונות ובבתי ספר נפרדים. אף על פי כן, בין שתי האוכלוסיות מתקיים מגע בכמה תחומים: במקומות עבודה, במקומות ציבוריים ובמוסדות להשכלה גבוהה (Mor-Sommerfeld & others, 2007) ובזירת הספורט (זועבי, 2007; שורק, 2006).

ייחודה של זירת הספורט וכוחה באינטגרציה בין קבוצות רב-תרבותיות

במות מועטות נותרו לא-קשורות למתיחות ולקונפליקט גזעי או לאומי במקומות המצויים במתיחויות בין-קבוצתית בעולם (Kinder & Sanders, 1999; Wachtel, 1999). אחת הבמות, היא במת הספורט בת-זמננו או "מגרש המשחקים" – שבמקרה הזה הוא כדורגל – שנתפסים בידי רבים כמרחב חברתי שבו ספורטאים מגזעים ומלאומים שונים משתחררים מאילוצי הקונפליקט וההפרדה האתנית-לאומית (Hoberman, 1984; Hoberman, 1997; Jefferson, 1998), וכבמה לשיפור יחסים בין גזעיים ואתניים (Allison, 2000; Lapchick, 2001).

ספורטאים שמזדהים עמוקות עם ספורטיביות (זהות ספורטיבית) ומגדירים את החלק המרכזי של תפיסתם העצמית כאמצעות ספורטיביות, יכולים להפוך ל"עיוורי צבעים" כאשר הם משתתפים בפעילות ספורט מכיוון שהם חלק מתחרות המבוססת על נורמות (Jefferson, 1998; McPherson, 1984; Stevenson, 1975), ובהן משחק הוגן ללא אפליה לצד כלשהו, השתתפות על פי יכולת ועל פי כישרון ולא לפי מוצא גזעי או זהות לאומית וכן עבודת צוות ושיתוף פעולה (Coackley, 1990; Coackley, 1993; Lapchick, 1996; MacClancy, 1996). נוסף על כך, מאמנים, מנהלי קבוצות ואנשים אחרים בעלי כוח והשפעה על ספורטאים, מעודדים הומוגניזציה בין חברי הקבוצה ופועלים להפחתת ההבחנה הגזעית או כל הבחנה בין-קבוצתית אחרת (Jefferson, 1998; Lapchick, 1996; Widmeyer et al., 1993). יתר על כן, ספורטאים משלמים מחיר כבד על התבטאויות הקשורות לאפליה אתנית-גזעית (Lapchick, 1996; Rowe, 1998).

הספורט הבין-אוניברסיטאי בארצות הברית, שבו משתתפים תלמידים מקבוצות חברתיות שונות (קבוצות מעורבות) הצליח לממש חלק מן המטרות של המוסדות הרשמיים ולעקור את האפליה באוניברסיטאות אלה. למרות ההיסטוריה האמריקנית שהתאפיינה בצורות שונות של אפליה בוטה, הספורט האוניברסיטאי נתן מענה הולם לאתגרים הקשורים לשונות ולרב-תרבותיות, והפיק תועלת מהפגשת אנשים שהגיעו מרקעים שונים כדי "לרדוף" אחרי מטרה משותפת (Wolf-Wendel et al., 2001). לויין וקיורטון (Levine & Cureton, 1998), הניחו שמגע קרוב ומטרות משותפות יכולים להיות הכלי הטוב ביותר למיגור סטריאוטיפים ולעידוד אינטגרציה בקמפוס האוניברסיטה.

אינטגרציה וסגרגציה בין יהודים לבין ערבים בזירת הספורט

בן פורת (2003), ציין שני מודלים להשתלבות בני המיעוט בזירת הספורט בעולם: מודל האינטגרציה ומודל המחאה. לפי מודל האינטגרציה הכדורגל הוא מנגנון לאינטגרציה של קטגוריה חברתית אחת או יותר במכלול הלאומי. לפי מודל המחאה, אין לקבל את הזיקה שבין כדורגל לבין אינטגרציה, אלא יש להיות דיס-אינטגרטיבי במכוון. במקרה זה עשוי הכדורגל לערער על השלטון ועל הדומיננטיות של המדינה ולהציע סדר חדש. שורק (2006), טען כי התנועה האסלאמית, המתנגדת להשתלבות ערביי ישראל במערכת הפוליטית, רואה בכדורגל מכשיר ל"ישראליות", ומטעם זה הקימה בשנת 1986 את הליגה האסלאמית. זו ליגה מקצוענית נפרדת, שאינה משתייכת ל"התאחדות לכדורגל בישראל" ומטרתה המוצהרת היא לייסד מסגרת ספורטיבית השומרת על ערכי האסלאם שתהיה אלטרנטיבה מוסרית (שורק, 2006). אפשר לומר שמודל האינטגרציה שהוצע בידי בן פורת (2003) ונזכר מאוחר יותר גם אצל שורק (2006), הוא המודל המתאים ביותר לתיאור המגע בין יהודים לבין ערבים בזירת הספורט בישראל ובייחוד בכדורגל. המודל האחר, מודל המחאה, עדיין לא הגיע לזירת הכדורגל הישראלית, שכן קבוצה ערבית מצליחה נתפסת בעיני אוהדיה כהזדמנות להשתלבות ולא כהזדמנות למחאה לאומית (שורק, 2006). בן פורת (2003) הוסיף כי בעוד שמחאת הערבים היא שקטה,

הרי שבמקומות אחרים בעולם – כמו בגלזגו, בברצלונה או במוסקבה – מגרשי הכדורגל עשויים להיות במה למחאה קולנית ולמאבק אתני ולאומי.

זאת ועוד, בשנות השמונים התגבר זרם דו-סטרי של שחקנים שעברו בין הקבוצות היהודיות לבין הקבוצות הערביות. שחקנים משני הלאומים מופיעים כשחקני חיזוק בקבוצות האחרות, ובעיקר בקבוצות ערביות בעלות שאיפות מקצועיות גבוהות (שורק, 2006). בשנים האחרונות גוברת התופעה של מועדוני כדורגל דו-לאומיים, אשר קולטים בני נוער יהודים וערבים מוכשרים בכדורגל שמספרם כמעט שווה, ומטרתם לטפח כדורגלנים שיגיעו לרמות הגבוהות ביותר בכדורגל הישראלי ואולי אף העולמי (זועבי, 2007).

במודל האינטגרציה מוצעים, אם כן, שני סוגים של מועדוני כדורגל אשר יוצרים מגע בין כדורגלנים צעירים, יהודים וערבים: מועדוני כדורגל דו-לאומיים ומועדוני כדורגל חד-לאומיים; שני הסוגים משתתפים בליגה המאורגנת בידי "ההתאחדות לכדורגל בישראל". במועדונים מן הסוג הדו-לאומי השתתפות השחקנים הצעירים, יהודים וערבים, היא אינטנסיבית, ממושכת וללא הפסקה, ובמועדונים מן הסוג החד-לאומי, נוצר מגע שטחי מאוד וכמעט זניח. לפיכך, אפשר לטעון שמועדוני כדורגל דו-לאומיים מקדמים אינטגרציה חברתית בין שחקנים יהודים לערבים, אולם מועדוני כדורגל חד-לאומיים מקדמים סגרגציה חברתית בין שני הלאומים. בשל הדו-צדדיות של המעורבות במשחק הכדורגל, אפשר לטעון שהמעורבות במשחק הכדורגל היא פרדוקסלית.

אינטגרציה בין ילדים יהודים לבין ילדים ערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים

כפי שהוזכר קודם, השוויוניות בזירת הכדורגל והיותה נתיב השתלבות למשתתפים הערבים (שורק, 2006), מקלה עליהם את ההצטרפות למועדוני כדורגל דו-לאומיים. בשל השאיפה לגלות כישורנות צעירים ללא הבחנה של לאום או של דת ניכרת – בעיקר בעשור האחרון – עלייה במספר המועדונים הכוללים משתתפים יהודים וערבים בכמות כמעט שווה. מועדוני כדורגל דו-לאומיים כוללים מאפיינים שמקדמים תפיסות חיוביות כלפי בני הלאום האחר: מטרות משותפות חשובות; קשיים משותפים הבאים לדיד ביטוי בעבודה קשה, בסבל ובהקרבה; התמודדות מול יריב ומול איום חיצוני משותף; פוטנציאל להיכרות ולהשתתפות אינטנסיבית; הזדהות עם תחושת ספורטיביות ורשת כללים וחוקים בקבוצה.

מטרות משותפות חשובות

חברי הקבוצה הדו-לאומית חולקים מטרה משותפת חשובה: ניצחון. ההצלחה בתחרות ובמפגש עם יריב מסוים, מלווה, בדרך כלל, בתגובות רגשיות רבות-עוצמה וקצרות, המעניקות תחושות נעימות (Wilson & Kerr, 1999). נוסף למטרה המשותפת החשובה שחולקים חברי הקבוצה, אוחד כל אחד מחבריהן במטרה אישית: – להתקדם מבחינה מקצועית בענף הכדורגל ולהיות מיומן ומוכשר יותר בעתיד.

וולף-ונדל ועמיתיה (Wolf-Wendel et al., 2001) טוענים שהמטרה השנייה משרתת את המטרה הראשונה, וכדי שהקבוצה תשיג את מטרתה המשותפת (ניצחון) המשתתפים צריכים להתקדם ולהיות במיטבם. הם מוסיפים שמשתתפים, מנהלים, מאמנים והורים במועדונים אלה, מסכימים ששאיפה לניצחון עוזרת לטפח את היחסים בקבוצה, ומסייעת לקרב אינדיבידואלים שונים זה לזה. האיבה והאפליה הבין-קבוצתית פוחתות, כאשר לחברי הקבוצה יש סטטוס שווה והם חולקים מטרות משותפות ויוצרים ביניהם תלות הדדית (Allport, 1954; Sherif et al., 1961). חוקרים אחדים מצאו שספורטאים לבנים בארצות הברית שמשתתפים בקבוצות ספורט מעורבות, מחזיקים בעמדות חיוביות כלפי בני הלאום האחר, לעומת קבוצת הביקורת (Chu & Griffey, 1981; McClendon & Eitzen, 1975; Scott & Damico, 1984). ממחקרים אלה עולה עוד שעמדות גזעיות אצל משתתפים שחורים היו חיוביות פחות מאשר אצל לבנים בקבוצות מעורבות. היסטורית, ההישגים (ניצחון-הפסד) של הקבוצות המעורבות משפיעה על שיתוף הפעולה בין הקבוצתי (McClendon & Eitzen, 1975), וההשפעות החיוביות היו חזקות בקבוצות מעורבות בענפי ספורט אישיים יותר מאשר בענפי ספורט קבוצתיים (Chu & Griffey, 1981). עם זאת, מחקרים אחרים הראו שההשפעות החיוביות היו חזקות

בקבוצות מעורבות בענפי ספורט קבוצתיים יותר מאשר בענפי ספורט אישיים (Brown et al., 2003; Jackson et al., 2002; Johnson & Johnson, 2000). ההשפעות החיוביות האלה שמתרחשות במגרשי הספורט בעקבות שיתוף פעולה בקבוצות מעורבות, אינן מתרחשות במפגשים אחרים ובמקומות אחרים (Miracle, 1981).

קשיים משותפים (עבודה קשה, סבל והקרבה)

וולף-ונדל ועמיתיה (Wolf-Wendel et al., 2001) שבדקו יחסים בין גזעיים בקבוצות ספורט מעורבות בארצות הברית, מצאו כי אנשים מגזעים שונים שמתאמנים יחד הופכים לקרובים ומאוחדים יותר כאשר תנאי האימון הם קשים, וכאשר נדרש מהם מאמץ משותף הם מתאחדים אף יותר ונשארים יחד. משתתפים יהודים וערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים, מתאמנים יחד באימוני כושר גופני מאומצים, מתאמנים בתנאי מזג אוויר קשים ובתנאי מגרש קשים, מפסידים יחד ולוקחים על עצמם אחריות משותפת להפסד, והם מקריבים ונלחמים יחד כדי להשיג ניצחונות. תנאים כאלה עשויים לקרב בין המשתתפים היהודים והערבים ולהשפיע על תפיסותיהם כלפי בני הלאום האחר.

יריב ואיום חיצוני משותף

לעתים אנשים מתאחדים סביב הרעיון של "אנחנו" נגד "הם". יריב משותף עוזר לעמיתים בקבוצה מגזע או מלאום שונה, לשפר את הקשר ביניהם. זאת ועוד, השגת הצלחה משותפת נגד יריב משותף עשויה להגביר את המשיכה אליהם (Lott & Lott, 1965). איום חיצוני, דהיינו פחד מהפסד, יוצר הרמוניה, לכידות ואחדות קבוצתית פנימית. לנזטה (Lanzetta, 1955) טען שחברי קבוצה הנמצאים תחת לחץ בשל פחד מהפסד וחולקים מטרות משותפות יוצרים קשרי ידידות רבים יותר, נוטים יותר לשותף פעולה, מתווכחים פחות ותחרותיים פחות בינם לבין עצמם. משתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים מתחרים בהתמדה נגד יריב משותף, כך שהם חווים את האיום ואת הפחד המשותף מפני הפסד ליריב חיצוני. התמודדות נגד מועדונים חד-לאומיים, יהודיים או ערביים, עשויה לאחד ולקרב אותם ותתרום לשינוי תפיסותיהם כלפי בני הלאום האחר.

פוטנציאל להיכרות ולהשתתפות אינטיסיבית

וולף-ונדל ועמיתיה (Wolf-Wendel et al., 2001) טוענים שכמות הזמן שספורטאים מלאומים או מגזעים שונים מבלים יחד, עוזרת להם לשנות תפיסות כלפי בני הלאום האחר, שכן מגע עם חברים לקבוצה מגזעים שונים, מאפשר למשתתפים להכיר אישית זה את זה מעבר לסטריאוטיפים, וללמוד הרבה עליו. חברי הקבוצה אינם דנים בהבדלים גזעיים או אישיים. הם נוהגים זה בזה כחברים, נהנים להיות ביחד ולומדים על שונות (Pettigrew, 1998). במועדוני כדורגל דו-לאומיים מבלים המשתתפים היהודים והערבים זמן קבוע יחד, 3-4 אימונים בשבוע ומשחק בסוף השבוע (מפגש בין שתיים לפחות) במשך כל השנה. כאשר הם יוצאים לפגרת הקיץ, שאורכה חודש וחצי, ממשיכות חלק מהקבוצות לפעול בקייטנות קיץ. הם נוסעים יחד למשחקי החוץ של הקבוצה, לטיולים מאורגנים ולערבי גיבוש שמתארחים כל פעם אצל משתתף אחר.

הזדהות עם ספורטיביות – זהות משותפת

משתתפים יהודים וערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים מזדהים יותר עם הקבוצה ועם הזהות המשותפת שלהם, מכיוון שהם מחונכים לתחרות המושתתת על נורמות וערכים כמו: משחק הוגן ללא אפליה לטובת צד כלשהו, השתתפות לפי יכולת וכישרון ולא לפי גזע או לאום, עבודת צוות ושיתוף פעולה. משתתפים יהודים וערבים מגיעים אמנם למועדון דו-לאומי משני לאומים שונים, מתרבות שונה ומדת שונה, אך בחסותו הם מתחברים תחת זהות של מועדון משותף. הם מתנהגים כמקודם ונשארים לאחוז בזהותם הלאומית, אך בהגיעם למגרש הם מתקבצים תחת זהות אחת – זהות השותפות המיוצגת בתלבושת ספורט אחידה. לפי מודל הקבוצה המשותפת, דעות

קדומות, קונפליקטים, עוינות, סטריאוטיפים ורגשות שליליים, מתגמדים יחסית לגורמים שהופכים את הייצוגים של חברות אצל משתתפים משתי הקבוצות לקבוצה כוללת אחת משותפת. בעזרת זהות קבוצתית משותפת, התהליכים הקוגניטיביים והמניעים שבדרך כלל יוצרים העדפה לקבוצה משלך, מכוונים מחדש לטובת הקבוצה המשותפת, וכוללים חברים לשעבר בקבוצת בני הלאום האחר. אינטראקציות בין קבוצות מגבירות את ההערכה החיובית כלפי חברים בקבוצה האחרת, לפחות בחלקה, משום ששיתוף פעולה הופך את הייצוג של האנשים מ"אנחנו" לעומת "הם" ל"כולנו" (Gaertner & Dovidio, 2000). גרטנר ודובידיו (Gaertner & Dovidio, 2000) אף גרסו כי פיתוח זהות קבוצתית משותפת אינו דורש בהכרח מהקבוצות לנטוש את הזהות המקורית שלהן לחלוטין, והיתרונות של זהות קבוצתית משותפת הם בני השגה גם כאשר המשתתפים שומרים על "זהות כפולה", כששתי הזהויות הקבוצתיות שלהם ברורות ומובחנות.

רשת כללים וחוקים בקבוצה

משתתפים יהודים וערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים שומרים על סדרת כללים וחוקים אחידים שמציבים להם המאמן ומנהל הקבוצה, וכל צד משתדל להקפיד על גבולות התנהגות ברורים. אלדר (2004) מציין שחוקי המשחק נתפסים בעיני הילדים כטבעיים והגיוניים, ועקרונות המשחק ההוגן, האחידים לשני הצדדים, מנחים את המשתתפים ואת תפקודם. יתר על כן, חוקים וכללים שמוצבים בידי המאמן מעודדים הומוגניזציה בין חברי הקבוצה ומפחיתים את ההבחנה הגזעית או כל הבחנה בין-קבוצתית אחרת. נוסף על כך, משתתף אשר עובר על חוקי הקבוצה משלם מחיר כבד על כך ומוענש בהרחקה או בניפוי מהרכב הקבוצה או מסגל הקבוצה למשחקי סוף השבוע.

סגרגציה בין ילדים יהודים וערבים – מועדוני כדורגל דו-לאומיים

מועדוני כדורגל דו-לאומיים יהודיים וערביים מסמלים את ההפרדה החיצונית הקיימת בחברה הישראלית אף שהם משתתפים בליגה של ההתאחדות לכדורגל בישראל כחלק מהמודל האינטגרטיבי של בן-פורת (2003). גאלסטר וקיני (Galster & Keeney, 1988) טוענים כי על פי תיאורית הסגרגציה העצמית, הפרט בוחר לגור בעיקר באזורים שגרים בהם בני קבוצתו, וכך גם במועדוני כדורגל דו-לאומיים: השחקנים בוחרים לעצמם לשחק במחיצת חברי קבוצה מקבוצת הלאום והתרבות שלהם, בעקבות האפליה והעמדות השליליות שלהם כלפי בני הלאום האחר. מועדוני כדורגל דו-לאומיים יהודיים וערביים מתחרים בליגה המאורגנת בידי "ההתאחדות לכדורגל בישראל". אנשים שמשתתפים בתחרות נוטים לאמץ סטריאוטיפים שליליים לא רק כלפי היריב שנגדו הם מתחרים אלא גם כלפי הקבוצה הכללית של היריב (Sassenberg et al., 2007). אם כן, נראה כי תחרות בין מועדון כדורגל יהודי לערבי מובילה לסטריאוטיפיזציה שלילית כלפי בני הלאום האחר, שכן קבוצה הנמצאת תחת איום (הפחד מהפסד) תופסת את היריב ואת קבוצתו הכללית בצורה הומוגנית (Carnevale & Probst, 1998; Corneille et al., 2001; Ruscher et al., 1991; Spencer et al., 1998), וכתוצאה מכך אף היא מתאחדת והופכת להומוגנית יותר. במחקרם של שריף ועמיתיו (Sherif et al., 1961), נמצא שכאשר קיימת תחרות הדדית (שלילית) מגע בין-קבוצתי יוצר גישות שליליות יותר. הם טענו שכאשר קבוצות תלויות הדדית בצורה תחרותית, אזי לפעולות שמובילות לתוצאות חיוביות בקבוצה אחת יהיו השלכות שליליות על האחרת. לכן, בניסיון להשיג תוצאות טובות לעצמם, פעולותיהם של חברים בכל אחת מהקבוצות נתפסות בצורה ריאליסטית גם כמחושבות לפגוע במטרות של הקבוצה האחרת. יחסים תחרותיים של מנצח-מפסיד בין קבוצות עלולים אפוא להוביל לתוקפנות, לאימוץ דימויים שליליים הדדיים, לסטריאוטיפים שליליים כלפי חברים בקבוצת החוץ וללכידות וגאווה קבוצתית גבוהה (Wildshut et al., 2003). מגע בין-קבוצתי בין שתי קבוצות דו-לאומיות המשחקות כדורגל בליגה של ההתאחדות לכדורגל הוא שטחי, מכיוון שקבוצה דו-לאומית אחת יכולה לפגוש קבוצות דו-לאומיות מקבוצת החוץ, רק עשר פעמים לכל היותר במהלך עונת משחקים אחת. אלפורט (Allport, 1979) גרס, שמגע שטחי בין שתי קבוצות השרויות בקונפליקט, יחזק למעשה את הסטריאוטיפים באחת משתי דרכים: כאשר לא יצליח לספק אינפורמציה חדשה בנוגע לכל קבוצה או באמצעות

נבואה שמגשימה את עצמה ולפיה הימנעות זהירה מהאינטימיות מפורשת בצורה הדדית כחוסר אמון או חוסר חיבה, שמוששות חשדות ראשוניים. הוא אף סבר כי: "המגע המקרי השאיר את הדברים במקום גרוע יותר מאשר בהתחלה" (Allport, 1979: 264).

גורם נוסף שעלול להחריף את הקושי שבמגע הבין-קבוצתי, הוא החרדה הבין-קבוצתית. קבוצות חד-לאומיות משחקות בשיטת הבית-חוץ: הן מארחות את קבוצת החוץ למשחק בית, ומתארחות אצלן למשחקי חוץ. בדרך כלל משחקי חוץ מתאפיינים ברמת חרדה בין-קבוצתית גבוהה. חרדה בין-קבוצתית, חוסר נוחות ופחד נובעים בעיקר מתחושת האיום החיצוני (פחד מהפסד) שמבליטה את הקבוצה על פני אינדיבידואלים ומאוששת את התפיסות בנוגע להבדלים בין הקבוצות (Hewstone & Brown, 1986). זאת ועוד, מגע שטחי עשוי לשמש גורם נוסף להגברת החרדה הבין-קבוצתית (Voci & Hewstone, 2003). החשש מפני הקבוצה האחרת יכול לגרום לתגובות שליליות בקרב חברי הקבוצה, לחזק סטריאוטיפים (Wilder, 1993), להפריע לתקשורת יעילה (Hyers & Swim, 1998), ולהוביל לחוסר אמון בין הקבוצות (Dovidio et al., 2002).

לסיכום, השתתפות בני נוער יהודים וערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים עשויה לגרום לשינוי חיובי בתפיסותיהם השליליות כלפי בני הלאום האחר בזכות קיום תנאים העשויים לעזור בכך כמו: מטרות משותפות; קשיים משותפים הבאים לידי ביטוי בעבודה קשה, בסבל ובהקרבה; התמודדות מול יריב זהה ומול "איום חיצוני" משותף; פוטנציאל להיכרות ולהשתתפות אינטנסיבית; הזדהות עם תחושת הספורטיביות וכפיפות לרשת כללים וחוקים בקבוצה. מצד אחר, השתתפות של בני נוער יהודים וערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים יהודים וערבים עלולה לגרום לשימור תפיסותיהם השליליות כלפי בני הלאום האחר או אף לשנותן לרעה בשל הימצאות תנאים תורמים כמו: מטרות מנוגדות (תחרות בין-קבוצתית), הזדהות לאומית גבוהה, חרדה בין קבוצתית גבוהה ומגע בין קבוצתי שטחי.

השיטה

מטרת המחקר

מחקר זה בא לבחון את השפעת האינטגרציה של ילדים חדשים, יהודים וערבים, במועדוני כדורגל דו-לאומיים על שינוי תפיסותיהם כלפי בני הלאום האחר, לעומת השפעת הסגרציה בין ילדים חדשים, יהודים וערבים, המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים, על שינוי תפיסותיהם כלפי בני הלאום האחר.

השערת המחקר

תפיסות נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים כלפי בני הלאום האחר תהיינה חיוביות יותר מאשר תפיסות נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים כפונקציה של משך זמן.

מערך המחקר

מערך המחקר הוא ניסוי-למחצה (quasi experiment) עם קבוצת ניסוי (בני נוער יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים) מול קבוצת ביקורת (בני נוער יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים). חלוקת המשתתפים בשתי הקבוצות נעשתה אפוא ככוננה על פי ההשתייכות למועדוני כדורגל דו-לאומיים וחד-לאומיים. זהו מערך פקטוריאלי של 2 (יהודי-ישראלי – ערבי-ישראלי) X 2 (דו-לאומי – חד-לאומי) עם מדידות חוזרות, כדלהלן:

- א. מועד "קדם" (שלושה חודשים אחרי תחילת ההשתתפות בשנה הראשונה);
- ב. מועד "בתר" (עם סיום שנת ההשתתפות הראשונה);
- ג. מועד "בתר דחוי" (ארבעה חודשים אחרי תחילת שנת ההשתתפות השנייה).

המדגם

המדגם כלל 112 ילדים ונערים יהודים וערבים מצפון הארץ, בני 10-12, ששיחקו במסגרת ליגת "ההתאחדות לכדורגל בישראל" בעונות המשחקים 2005-2006 ו-2006-2007 והשתתפו בכל מועדי המחקר. הפעילות במועדוני הכדורגל הדו-לאומיים והחד-לאומיים נועדה להכשיר כדורגלנים צעירים שבחרו מרצונם להשתתף במועדוני כדורגל מקצועניים; הפעילות התקיימה בשעות אחרי הצהריים, אחרי שעות הלימודים בבית הספר. בכוונה תחילה, בחירת המשתתפים הן במועדוני כדורגל דו-לאומיים והן במועדוני כדורגל חד-לאומיים, נערכה כך שכל המשתתפים היו משתתפים חדשים בקבוצות שלהם, כלומר הייתה זו השנה הראשונה שבה השתתפו יחד בקבוצה מעורבת או חד-לאומית. בלוח 1 מתוארת השתתפות הקבוצות השונות כפונקציה של זמן לאורך שלושת מועדי המחקר ("קדם", "בתר" ו"בתר דחוי"). קבוצת ניסוי: נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים. קבוצת ביקורת: נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

לוח 1. התפלגות הנבדקים על פי לאום כפונקציה של זמן

מועד סוג	קדם		בתר		בתר דחוי	
	ניסוי	ביקורת	ניסוי	ביקורת	ניסוי	ביקורת
	החזי	ערבי	החזי	ערבי	החזי	ערבי
משתתפים חדשים	51	25	43	21	42	20
השתתפו בכל המועדים	31	17	31	17	31	17

משתני המחקר

1. משתני רקע: לאום (יהודי-ערבי).
2. משתנים בלתי תלויים: (א) השתתפות במועדוני כדורגל דו-לאומיים; (ב) השתתפות במועדוני כדורגל חד-לאומיים.
3. משתנים תלויים: תפיסות כלפי בני הלאום האחר שכוללות את המדדים: רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר, נכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר ותפיסה סטריאוטיפית כלפי בני הלאום האחר.

כלי המחקר

כלי המחקר כלל ארבעה שאלונים:

- א. שאלון פרטי רקע: הנבדקים התבקשו לדווח את הפרטים האישיים שלהם (בעיקר מהו הלאום שאליו הם משתייכים);
- ב. שאלון רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר: באיזו מידה נבדקים יהודים וערבים חשים רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר. השאלון כלל 10 פריטים בסולם תשובות בסגנון סולם ליקרט בן חמש דרגות (1 – "בכלל לא" עד 5 – "במידה רבה מאוד"). ציון גבוה בשאלון, פירושו הבעת רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר, מאחר שפריטים חיוביים נהפכים בעת ניתוח הנתונים ולאחר חישוב הממוצע של עשרת הפריטים. מקדם המהימנות של שאלון זה, מסוג עקיבות פנימית (אלפא קרוניך) נמצא בטווח בין 0.51 ל-0.85. בקרב

נבדקים יהודים וערבים. ההיגדים פותחו בהתבסס על עבודתו של רוזן (2006), שבחן את השפעת תכניות החינוך לשלום על עמדות ואמונות מרכזיות ושוליות בהקשר לקונפליקט הישראלי-פלסטיני, וכללו פריטים בשאלון כמו למשל: "שנאה", "חיבה", "פחד", "הערצה" ועוד.

ג. שאלון מידת הנכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר: בחינת מידת נכונות הנבדקים היהודים והערבים לבצע פעולות חברתיות שונות עם בני הלאום האחר. השאלון כלל 10 פריטים בסולם תשובות בסגנון סולם ליקרט בן חמש דרגות (1 – "בכלל לא" עד 5 – "במידה רבה מאוד"). ציון גבוה בשאלון פירושו הבעת מידת נכונות גבוהה למגע חברתי עם בני הלאום האחר לאחר חישוב הממוצע של עשרת הפריטים. מקדם המהימנות של שאלון זה, מסוג עקיבות פנימית (אלפא קרונבך) נמצא בטווח בין ל-0.76. ל-0.87. בקרב נבדקים יהודים וערבים. הפריטים בשאלון זה אף הם פותחו בהתבסס על מחקרו של רוזן (2006), וכללו פריטים בשאלון כמו למשל: "לגור ברחוב או בשכונה שבה מתגוררים חברים מבני הלאום האחר", "לארח בבית אנשים מבני הלאום האחר" ו"להיות ידיד עם חברים מבני הלאום האחר".

ד. שאלון תפיסות סטריאוטיפיות שליליות: בחינת מידת אפיון של תכונות שונות לערבים וליהודים בישראל. השאלון כלל 10 פריטים בסולם תשובות בסגנון סולם ליקרט בן חמש דרגות (1 – "בכלל לא" עד 5 – "במידה רבה מאוד"). ציון גבוה בשאלון פירושו הבעת תפיסה סטריאוטיפית שלילית כלפי בני הלאום האחר, מאחר שפריטים חיוביים נהפכים בעת ניתוח הנתונים ולאחר חישוב הממוצע של עשרת הפריטים. מקדם המהימנות של שאלון זה, מסוג עקיבות פנימית (אלפא קרונבך) נמצא גבוה יחסית בטווח בין ל-0.67. ל-0.88. בקרב נבדקים יהודים וערבים. גם פריטים אלה פותחו בהתבסס על עבודתו של רוזן (2006), וכללו פריטים בשאלון כמו למשל: "חכם", "בטוח בעצמו", "חרוץ", "אמיץ" ועוד. השאלונים היו בשפת האם של המשתתפים. שאלונים אלה הועברו במועדי ה"קדם", ה"בטר" וה"בטר דחוי" לנבדקים חדשים במועדוני כדורגל דו-לאומיים וחד-לאומיים.

מהלך המחקר

השלב הראשון של המחקר היה עריכת מחקר חלוץ לבחינת מהימנות השאלונים השונים הבודקים את תפיסותיהם של בני נוער יהודים וערבים. השאלונים חולקו בידי המחבר לילדים בני 11-12, המשחקים בשני בתי ספר לכדורגל, אחד ערבי ואחד יהודי. ראוי לציין שנתוני מחקר זה לא נכללו בנתוני הניתוח עם נתוני המועדים השונים ("קדם", "בטר" ו"בטר דחוי"). השלב שני בדק אם נבדקים חדשים, יהודים וערבים, יהיו בעלי תפיסות הדדיות דומות במועד ה"קדם" ואם נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים וחד-לאומיים הם בני השוואה. התפיסות כללו: רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר, נכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר וסטריאוטיפים שליליים כלפי בני הלאום האחר. המחבר חילק את שאלוני התפיסות בשלבי ההתחלה של פעילות הכדורגל במועדוני כדורגל דו-לאומיים וחד-לאומיים חדשים (תחילת עונת הכדורגל 2005-2006). השאלונים חולקו למשתתפים חצי שעה לפני האימון, בתיאום עם מאמני הקבוצות והוחזרו מידית אחרי שהמשתתפים מילאו אותם. בשלב השלישי חולקו שאלוני תפיסות (אותו שאלון שחולק במבחן "הקדם") במבחן "בטר" (בסוף עונת המשחקים 2005-2006) ובמבחן "בטר דחוי" (ארבעה חודשים אחרי תחילת עונת המשחקים 2006-2007) בידי המחבר. השלב השני והשלישי נועדו לבדוק את שאלת המחקר.

עיבוד נתונים

לעיבוד מרבית הנתונים שימשה תוכנת SPSS. המבחן הסטטיסטי העיקרי שבוצע במחקר זה היה ניתוח שונות מדידות חוזרות רגיל (repeated measures), שבדק את השינוי שמתרחש בתפיסות המשתתפים כפונקציה של ההשתתפות בקבוצת הניסוי או הביקורת (דו-לאומי או חד-לאומי).

ממצאים

ניתוח שונות מדידות חוזרות שנעשה מתייחס לשינויים ולהבדלים בתפיסות השונות בתוך כל קבוצה (דו-לאומי וחד-לאומי), ומציג השוואה בתוך כל סוג של תפיסה במדידה ראשונה ("קדם"), במדידה שנייה ("בתר") ובמדידה שלישית ("בתר דחוי"), בין קבוצת הניסוי לבין קבוצת הביקורת. ניתוח זה מראה את ההבדלים שיש בתפיסות נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים וחד-לאומיים בשלוש המדידות שנזכרו קודם.

רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר

בלוח 2 מוצגים ההבדלים במדד רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר בין נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

לוח 2. עוצמת רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר - תוצאות ניתוחי השונות

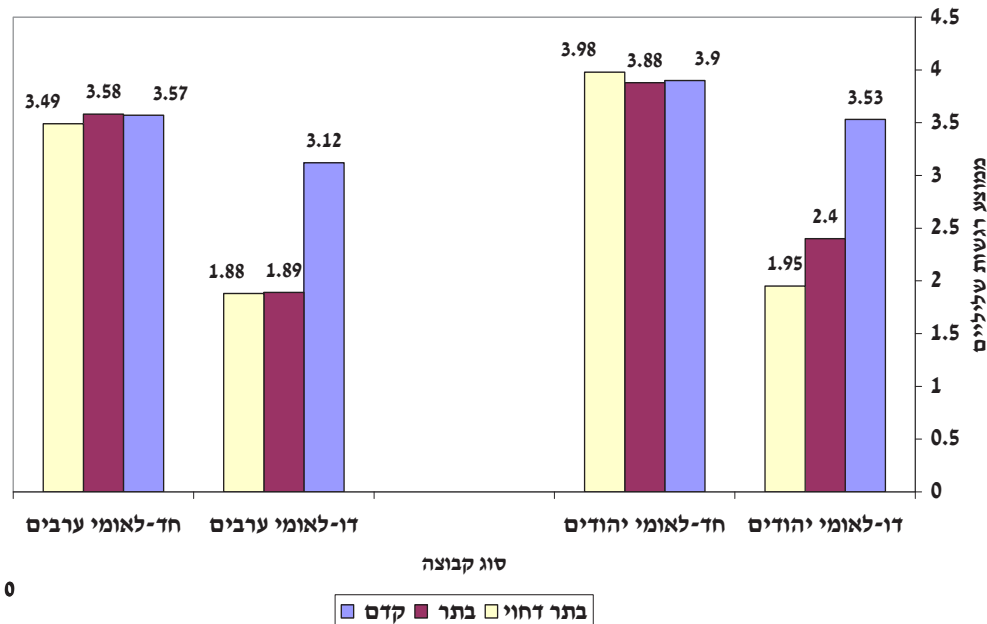
נבדקים	קבוצה	קדם	בתר	בתר דחוי	גודל מדגם	בתר בהשוואה לקדם	בתר דחוי בהשוואה לבתר
	דו-לאומי	ממוצע (ס"ת)	ממוצע (ס"ת)	ממוצע (ס"ת)	N	F (df)	F (df)
נבדקים יהודים חדשים	דו-לאומי	3.53 (0.55)	2.4 (0.31)	1.95 (0.27)	31	73.5* (1)	276.7* (1)
	חד-לאומי	3.94 (0.65)	3.88 (0.37)	3.98 (0.31)	36	4.8* (1)	0.74 (1)
	ES	-0.68	-4.3	-7			
נבדקים ערבים חדשים	דו-לאומי	3.129 (0.43)	1.89 (0.28)	1.88 (0.4)	17	0.02 (1)	96.5* (1)
	חד-לאומי	3.57 (0.59)	3.58 (0.39)	3.49 (0.27)	28	1.74 (1)	0.02 (1)
	ES	-0.88	-5	-4.8			

* $p < 0.05$

הנתונים בלוח 2 מראים בצורה ברורה שגודל האפקט בין נבדקים יהודים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים יהודים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים גדל ממועד "בתר" ל"בתר דחוי" (-0.68 ב"קדם", 4.3 ב"בתר", -7 ב"בתר דחוי"). תופעה דומה מוצגת בלוח 2 גם בקרב נבדקים ערבים (-0.88 ב"קדם", -5 ב"בתר", -4.5 ב"בתר דחוי"). ממצאים אלה מראים שההבדל במדד רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר גדל כפונקציה של משך ההשתתפות עקב הפחתת רגשותיהם השליליים של המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים כלפי בני הלאום האחר כפונקציה של זמן, כפי שאפשר לראות בקרב נבדקים יהודים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים בהשוואה בין מבחן ה"בתר" ל"קדם" ($F=276.7, p<0.05$) ובהשוואה בין מועד "בתר דחוי" למועד "בתר" ($F=73.5, p<0.05$), ובקרב נבדקים ערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים בהשוואה בין מועד "בתר" למועד "קדם" ($F=96.5, P<0.05$) כאשר בהשוואה בין מועד "בתר דחוי" ל"בתר" השנוי החיובי נשמר.

לעומתם, נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים, שומרים על רגשותיהם השליליים כלפי בני הלאום האחר, ולכן גודל האפקט בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לנבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים גדל כפונקציה של זמן. לסיכום, מכיוון שקבוצה אחת משתפרת וקבוצה אחת שומרת על רגשותיה השליליים כלפי בני הלאום האחר, כפונקציה של זמן, הרי שגודל האפקט גדל כפונקציה של זמן.
באיור 1 מודגמת עוצמת הרגשות השליליים כלפי בני הלאום האחר

איור 1. עוצמת רגשות שליליים כלפי בני הלאום האחר

מן הנתונים באיור 1 עולה בצורה ברורה הירידה ברגשותיהם השליליים של נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים ממועד "קדם" ל"בתר" וממועד "בתר" ל"בתר דחוי". מנגד, רואים שרגשותיהם השליליים של נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים כמעט אינם משתנים (כלומר הם נשמרים). יתר על כן, באיור 1 רואים את ההבדלים המשמעותיים בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים במועד "בתר" ו"בתר דחוי".

מידת הנכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר

בלוח 3 מוצג ההבדל במדד נכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר בין נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים. הנתונים בלוח 3 מראים כי גודל האפקט במדד נכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים גדל כפונקציה של זמן. בקרב נבדקים יהודים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים, גדל האפקט גדל ממועד למועד (3.2 ב"בתר", 4.8 ב"בתר דחוי") וכך גם בקרב נבדקים ערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים (2.83 ב"בתר", 4 ב"בתר דחוי"). השינוי בגודל האפקט, מראה מגמת שינוי חיובי במדד נכונות למגע חברתי בקרב נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים, הן אצל משתתפים יהודים – בהשוואה בין מועד "בתר" למועד "קדם" ($F=223.2, P<0.05$) ובהשוואה בין מועד "בתר דחוי" למועד "בתר" ($F=29.6, P<0.05$) – והן אצל משתתפים ערבים בהשוואה בין מועד "בתר" ל"קדם" ($F=205.3, p<0.05$) ובהשוואה בין מועד "בתר" ל"בתר דחוי" ($F=8.87, P<0.05$).

לוח 3. מידת הנכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר - תוצאות ניתוחי השונות

נבדקים	קבוצה	קדם	בתר	בתר דחוי	גודל מדגם	בתר בהשוואה לקדם	בתר בהשוואה לבתר
	דו-לאומי חד-לאומי	ממוצע (ס"ת)	ממוצע (ס"ת)	ממוצע (ס"ת)	N	F (df)	F (df)
נבדקים דו-לאומי	דו-לאומי	2.23 (0.65)	3.24 (0.43)	3.58 (0.34)	31	223.2* (1)	29.6* (1)
	חד-לאומי	1.62 (0.57)	2.02 (0.37)	1.91 (0.36)	36	31.6* (1)	6.35* (1)
		ES	1	4.8			
נבדקים יהודים חדשים	דו-לאומי	2.39 (0.55)	3.65 (0.38)	3.88 (0.47)	17	205.3* (1)	8.87* (1)
	חד-לאומי	2.05 (0.715)	2.39 (0.51)	2.04 (0.46)	28	15.89* (1)	21.5* (1)
		ES	0.61	4			

* $p < 0.05$

לעומתם, נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים השתפרו בנכונותם למגע חברתי עם בני הלאום האחר בתקופה שבין מועד "קדם" ל"בתר", אך נכונותם למגע חברתי עם בני הלאום האחר חזרה להיות כפי שהייתה בתחילת השתתפותם במועדוניהם. אפשר לומר שהפער במדד נכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לחד-לאומיים גדל כפונקציה של זמן בעקבות השתפרות הנכונות בקרב משתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים ושמירת הנכונות בקרב משתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

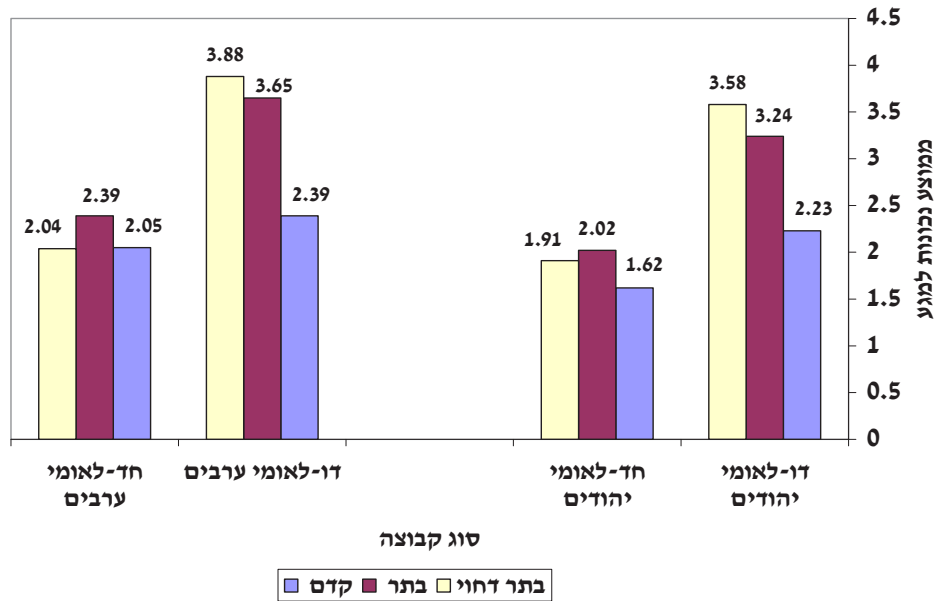
איור 2 מציג את מידת הנכונות למגע עם בני הלאום האחר.

באיור 2 נראית בבירור העלייה במדד נכונות למגע חברתי בקרב נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים ממועד למועד. כמו כן, אפשר לראות את העלייה בקרב נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים בין מועד "קדם" למועד "בתר", ואת הירידה בין מועד "בתר" למועד "בתר דחוי". נוסף לכך, רואים בצורה ברורה את ההבדל ואת הפער בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

תפיסות סטריאוטיפיות שליליות כלפי בני הלאום האחר

בלוח 4 מוצגים ההבדלים במדד תפיסה סטריאוטיפית שלילית כלפי בני הלאום האחר בין נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

איור 2. מידת הנכונות למגע חברתי עם בני הלאום האחר

לוח 4. תפיסות סטריאוטיפיות שליליות כלפי בני הלאום האחר - תוצאות ניתוחי השונות

נבדקים	קבוצה	קדם	בתר	בתר דחוי	גודל מדגם	בתר בהשוואה לקדם	"בתר דחוי" בהשוואה לבתר
	דו-לאומי	ממוצע (ס"ת)	ממוצע (ס"ת)	ממוצע (ס"ת)	N	F (df)	F (df)
נבדקים יהודים חדשים	דו-לאומי	3.21 (0.49)	2.5 (0.44)	2.14 (0.38)	31	65.6* (1)	52* (1)
	חד-לאומי	3.8 (0.67)	3.45 (0.44)	3.6 (0.36)	36	21.7* (1)	8.17* (1)
ES							
נבדקים ערבים חדשים	דו-לאומי	3.35 (0.7)	2.2 (0.49)	2 (0.44)	17	112.7* (1)	12.1* (1)
	חד-לאומי	3.1 (0.9)	3.3 (0.56)	3.67 (0.33)	28	5.3* (1)	16.6* (1)
ES							

* p < 0.05

מן הנתונים בלוח 4 אפשר לראות בעקיבות, בדומה למדדים הקודמים, את העלייה בגודל האפקט כפונקציה של זמן. ככל שמתקדמים בזמן ממועד למועד ההבדל במדרד תפיסה סטריאוטיפית כלפי בני הלאום האחר, גדל בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים. ההבדל בין שתי קבוצות

הנבדקים גדל כפונקציה של זמן בקרב נבדקים יהודים (2 ב"ב"ת, $F=3.9$, $P<0.05$) ובקרב נבדקים ערבים (2 ב"ב"ת, $F=4.15$, $P<0.05$). הפער גדל בעקבות השינוי החיובי שחל בתפיסותיהם הסטריאוטיפיות של המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים: אצל נבדקים יהודים בהשוואה בין מועד "ב"ת" ל"קדם" ($F=65.6$, $P<0.05$) ובהשוואה בין מועד "ב"ת דחוי" ל"ב"ת" ($F=52$, $P<0.05$) ואצל נבדקים ערבים בהשוואה בין מועד "ב"ת" ל"קדם" ($F=112.7$, $P<0.05$) ובהשוואה בין מועד "ב"ת דחוי" למועד "ב"ת" ($F=12.1$, $P<0.05$). ואולם יש לשים לב כי העלייה בגודל האפקט, בעיקר בקרב נבדקים ערבים, נובעת גם מן ההחמרה בתפיסותיהם הסטריאוטיפיות של נבדקים ערבים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

סיכום הממצאים

מהמחקר עלו ארבעה ממצאים עיקריים:

1. חלה עלייה ניכרת בגודל האפקט שמראה הבדלים במדדים השונים כפונקציה של זמן. במועד ה"קדם" גודל האפקט היה קטן ולפעמים בינוני, בשלושת המדדים השונים בין נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.
2. חל שינוי חיובי עקיב בשלושת המדדים שנמדדו במחקר בקרב נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לאורך תקופת השתתפותם. ההבדל בין מועד למועד היה מובהק וחיובי יותר, ככל שמשך ההשתתפות של הנבדקים הלך וגדל.
3. השינוי החיובי שהתרחש בשלושת המדדים בקרב נבדקים יהודים וערבים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים, התרחש בעיקר בשנה הראשונה להשתתפות כאשר גודל (F) בשנה הראשונה בין מבחן "ב"ת" ומבחן "קדם" היה גדול יותר מגודל (F) בשנה השנייה בין מבחן ה"ב"ת דחוי" ומבחן ה"ב"ת". בשנה השנייה היה השינוי מתון יותר, ובעיקר שמר על עצמו.
4. בקרב נבדקים יהודים וערבים שהשתתפו במועדוני כדורגל חד-לאומיים, התרחשו שינויים – חיוביים או שליליים (מובהקים) – אך למרות זאת בלט חוסר העקיבות בממצאים. אפשר להניח אם כן שאין שינוי בתפיסותיהם של משתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים.

לפיכך, השערת המחקר שעניינה ההבדלים בין נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים לבין נבדקים שמשחקים במועדונים חד-לאומיים, אוששה. נמצא כי תפיסות נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים כלפי בני הלאום האחר היו חיוביות יותר כפונקציה של משך זמן ההשתתפות בפעילות המועדון. כמו כן, נמצא כי תפיסות נבדקים חדשים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים נשארו ללא שינוי, כפונקציה של משך ההשתתפות במועדון.

דיון

מחקר זה, מהראשונים בתחום הכדורגל, שבו נבחנו הבדלים בין קבוצות דו-לאומיות לקבוצות חד-לאומיות לאורך זמן, עסק בשינויים אפשריים החלים בתפיסות ילדים ונערים יהודים וערבים בישראל, כפונקציה של משך זמן השתתפותם במועדוני כדורגל דו-לאומיים וחד-לאומיים.

במדידה שנערכה בחודשים הראשונים לא נמצאו הבדלים משמעותיים בתפיסותיהם השליליות של נבדקים יהודים וערבים במועדוני כדורגל דו-לאומיים כלפי בני הלאום האחר לבין תפיסותיהם השליליות של נבדקים במועדוני כדורגל חד-לאומיים. שורה ארוכה של מחקרים שעסקו בחינוך לשלום, לימדו כי לבני נוער יהודים וערבים תפיסות שליליות הדדיות בטרם השתתפותם בתוכנית חינוך לשלום (למשל בר-נתן, 2005; רוזן, 2006; סמוחה, 2004), ולכן סביר להניח שתפיסות נבדקים יהודים וערבים, שהשתתפו במועדוני כדורגל דו-לאומיים וחד-לאומיים, היו דומות בנקודת הפתיחה. אם כן, לא הבדלי התפיסות הביאו בני נוער אחדים לבחור להשתתף במועדוני כדורגל דו-לאומיים, אלא היו אלה

שלושת חודשי ההשתתפות במועדונים הדו-לאומיים אשר הספיקו, ככל הנראה, לצמצם את תפיסותיהם השליליות של המשתתפים.

כמשוער, נמצא שיש הבדל משמעותי בתפיסות השונות כלפי בני הלאום האחר בין נבדקים חדשים, יהודים וערבים, שהשתתפו במועדוני כדורגל דו-לאומיים, לבין נבדקים חדשים יהודים וערבים שהשתתפו במועדוני כדורגל חד-לאומיים במועד "בתר" ובמועד "בתר דחוי". נבדקים יהודים וערבים שהשתתפו במועדוני כדורגל דו-לאומיים עברו שינויים חיוביים בתפיסותיהם כפונקציה של זמן, ואילו נבדקים יהודים וערבים שהשתתפו במועדוני כדורגל חד-לאומיים עברו שינויים לא-עקיבים, כך שאפשר לומר ששמרו על תפיסותיהם השליליות כלפי בני הלאום האחר. השינוי העיקרי התרחש בשנה הראשונה של המגע במועדוני כדורגל דו-לאומיים, ואילו בשנה השנייה התמתן השינוי ונותר כשהיה. במחקרו של זועבי (2007) שעקב אחרי שינויים בתפיסות משתתפים ותיקים שהשתתפו במועדוני כדורגל דו-לאומיים כלפי בני הלאום האחר, נמצא כי מן השנה השנייה ואילך השינוי החיובי נשמר ביציבות ללא הבדלים מובהקים בין מועד למועד.

מהממצאים עולה אפוא שהשתתפות במועדוני כדורגל דו-לאומיים – דהיינו אינטגרציה בין ילדים יהודים וערבים – תורמת לשינוי חיובי בתפיסותיהם כלפי בני הלאום האחר. לעומת זאת, השתתפות במועדוני כדורגל חד-לאומיים – כלומר סגרגציה (הפרדה) בין ילדים יהודים וערבים – מביאה לשימור תפיסות שליליות כלפי בני הלאום האחר ובמקרים מסוימים מביאה להחרפתן. שינוי חיובי שהתרחש בתפיסות נבדקים יהודים וערבים שהשתתפו במועדוני כדורגל דו-לאומיים, מוסבר באמצעות הימצאות תנאים העשויים לעזור בכך.

הצלחות משותפות ומתמשכות מעוררות רגשות נעימים בקרב נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים כפי שהראה זועבי (2007). במועדוני הכדורגל שהשתתפו במחקר ממוצע ההצלחה של המועדונים הדו-לאומיים עמד על 75.5% ואילו ממוצע ההצלחה של מועדוני הכדורגל היהודיים החד-לאומיים עמד על 40% וממוצע ההצלחה של מועדוני כדורגל ערבים חד-לאומיים עמד על 41.3%.

אפשר לומר אפוא שהצלחות מביאות לרגשות נעימים (Wilson & Kerr, 1999), אך כישלונות של נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל חד-לאומיים עלולים לגרום להם רגשות לא-נעימים העלולים להיות מושלכים כלפי חברי הקבוצה היריבה ולעבר חברי קבוצתם הכללית (Sassenberg et al., 2006).

ממצא זה דומה גם לממצא של מק-קלנדון ואיתזן (McClendon & Eitzen, 1975), שלפיו ההישגים של קבוצות ספורט מעורבות משפיעים על יחסיהם החברתיים של המשתתפים בקבוצות אלה. תפיסות חיוביות של המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים עולות בקנה אחד עם ממצאים שונים שמעידים על השפעות חיוביות בקבוצות ספורט מעורבות לעומת ענפי ספורט אישיים (למשל Johnson & Johnson, 2000; Jackson et al., 2002; Brown et al., 2003). ראוי לציין כי הייחוד העיקרי במחקר זה הוא יכולתו ללמד על שינוי לאורך זמן.

תצפיות באימונים ובמשחקים של מועדוני כדורגל דו-לאומיים שנערכו במסגרת מחקרו של זועבי (2007) מעלות ארבעה גורמים חשובים העשויים לעזור בשינוי חיובי בתפיסות:

- ♦ ראשית, עבודה קשה של כל המשתתפים יחד גורמת לקירוב ולאיחוד ותורמת לתפיסת כל המשתתפים כשווים. נוספים אליה היעדר "הנחות" לשחקן כלשהו וקביעת שחקני ההרכב הראשון על פי עבודה קשה ובהתאם להתקדמותם המקצועית בלבד.
- ♦ שנית, מהתצפיות במשחקים של מועדוני הכדורגל הדו-לאומיים עולה גם שהתמודדות נגד מועדון חיצוני תורמת ללכידות קבוצתית, להרמוניה ולאחדות קבוצתית.
- ♦ שלישית, משתתפים מזהים את התרומה של חבריהם בקבוצה ובעקבות כך מתחבקים אחרי כל הבקעת שער, מעודדים אחרי כל מהלך חיובי ומכירים באחריות המוטלת על כל משתתף, אם זה בהגנה, בקישור או בהתקפה. הם רואים את המשתתפים ככאלה שאפשר לסמוך עליהם. יכולת הכדורגל של השחקנים היא גבוהה וכמעט שאי-אפשר למצוא שחקנים חלשים שיתרמו לחיזוק תפיסות שליליות כלפי בני הלאום האחר.

♦ רביעית, המשתתפים מבלים זמן רב יחסית יחד: הם נפגשים שלוש פעמים בשבוע למשך שתיים ומפגש נוסף בסוף השבוע, המפגש החשוב והמרגש מכול בהשתתפות ההורים והמשפחה שמגיעים לצפות במשחקים. בעקבות פוטנציאל ההיכרות בין המשתתפים היהודים והערבים שאינו מסתיים בסוף שנת המשחקים, אלא ממשיך לרוב במשך שנים, נוצרו חברויות, ואלו הן כלי חשוב ביותר לשינוי תפיסות כלפי בני הלאום האחר (Pettigrew, 1998).

אפשר אם כן לומר שעבודה קשה, התמודדות מול יריב חיצוני, זיהוי התרומה והאחריות של המשתתפים מבני הלאום האחר בקבוצה ופוטנציאל ההיכרות עשויים לגרום לקירוב, המהווה גורם משמעותי בשינוי חיובי בתפיסות לעומת היפוכו במועדוני כדורגל דו-לאומיים. זועבי (2007) שחיפש אחר הגורמים המתווכים לשינוי חיובי בתפיסות נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים, מצא ארבעה גורמים נוספים:

1. חרדה בין-קבוצתית נמוכה של המשתתפים לעומת רמות חרדה בין-קבוצתית גבוהה שהביעו משתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים, בעיקר בקרב נבדקים יהודים;
2. נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים נטו יותר לזהות משותפת ספורטיבית ואילו משתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים נטו יותר לזהות לאומית בולטת;
3. נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים תפסו את מועדוניהם כמסודרים, כמקצועניים וכבעלי משמעות וחוקים נוקשים יותר מאשר נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים;
4. נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים הביעו רמות תמיכה גבוהה מצידם של ההורים לעומת נבדקים המשתתפים במועדוני כדורגל דו-לאומיים. ארבעת גורמים אלה, הייחודיים למועדונים דו-לאומיים, הם ערובה נוספת לשינוי חיובי בתפיסות המשתתפים במועדון.

לסיכום, אינטגרציה בין ילדים יהודים וערבים המאופיינת בהצלחות משותפות, עבודה קשה שאינה מבחינה בין חברים משתי קבוצות לאום, השתתפות על פי יכולת, יריב ואיום חיצוני, מגע בין-קבוצתי ברמות חרדה נמוכות, פוטנציאל להיכרות בין חברים משני הצדדים, הזדהות עם זהות ספורטיבית, השתתפות מקצועית עם כללי משמעת חזקים, רמות תמיכה גבוהות מצד ההורים וזיהוי התרומה והאחריות של המשתתפים משני הצדדים, הובילו לשינוי חיובי בתפיסות המשתתפים כלפי בני הלאום האחר. לעומת זאת, סגרגציה בין ילדים יהודים וערבים שכוללת מאפיינים הפוכים הובילה לשימור תפיסות שליליות כלפי בני הלאום האחר. ממצאים אלה מצטרפים לממצאיה של מירקל (Miracle, 1981) שמצאה שההשפעות החיוביות המתרחשות במגרשי הספורט בעקבות שיתוף פעולה בקבוצות מעורבות אינן מתרחשות במפגשים ובמקומות אחרים.

בעקבות ממצאים אלה עולה השאלה: האם אפשר לייצר את הסביבה החיובית של מועדוני כדורגל דו-לאומיים גם בסביבות מגע אחרות בין יהודים לערבים במדינת ישראל והאם השפעות אלו מתפשטות גם לעבר קרובי המשתתפים ובהם הוריהם, אחיהם ואחיותיהם וחבריהם הקרובים?

הערה

2. נוסחה לחישוב גודל האפקט (Effect size) המבטא הבדל והפרש בין הקבוצות הרלוונטיות. גודל האפקט הוא מדד מתוקנן, המראה בכמה סטיות תקן ממוצעי הקבוצות מרוחקים זה מזה, כאשר רמות עוצמת אפקט המקובלים הם: קטן, בעבור $ES=0.2$; בינוני בעבור $ES=0.50$; גדול, בעבור $ES=0.80$; כאשר $ES = (Mean e - Mean c) / SD \text{ pooled}$, c – קבוצת ניסוי; e – קבוצת ביקורת; $SD \text{ pooled}$ סטיית תקן משותפת.

מקורות

- אלדר, א' (2004). חינוך באמצעות החינוך הגופני: רציונאל התנהגותי והליכים ליישום. בתוך ר' לידור ונ' פייגין (עורכים), זהו רק ספורט? ההקשר החינוכי של הספורט בבית הספר ובקהילה. תל אביב: רמות
- בן פורת, א' (2003). כדורגל ולאומיות. תל אביב: רסלינג
- בר-נתן, א' (2005). האם ידידות בין-אישית זוכה להכללה במגע שבין קבוצות יריבות? חיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת חיפה
- וזהבי, ס' ושעיב, ס' (2006). אלריאדה בין אלסקאפה ואלסיאסה. אלהאל (ערבית).
זועבי, ב' (2007). השפעת ההשתייכות למועדוני כדורגל דו לאומיים על שינוי תפיסת "הצד השני" אצל בני נוער יהודים וערבים בישראל. חיבור לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה
- סמוחה, ס' (2004). מדד יחסי יהודים-ערבים בישראל. חיפה: אוניברסיטת חיפה,
- רוזן, י' (2006). השפעת תוכניות החינוך לשלום על עמדות ואמונות מרכזיות ושוליות בהקשר לקונפליקט הישראלי-פליסטיני. חיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת חיפה
- שורק, ת' (2006). זהויות במשחק, כדורגל ערבי במדינה יהודית. ירושלים: מאגנס
- Allison, L. (2000). Biology, ideology and sport. In L. Allison (Ed.), *Taking sport seriously* (pp. 135-153). Aachen, UK: Meyer and Meyer
- Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley
- Allport, G.W. (1979). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Perseus Books
- Azaiza, F., Hertz-Lazrawoitz, R., Shoham, M., Amara, M., Mor-Sommerfeld, A. & Ali, N. (2011). Attitudes towards bilingual Arab-Hebrew education in Israel: a comparative study of Jewish and Arab adults. *Language, Culture and Curriculum*, 24(2), 179-193
- Bekerman, Z. & Maoz, I. (2005). Troubles with identity: Obstacles to coexistence education in conflict ridden societies. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 5(4), 341-357
- Bromberger, C. (1995). Football as world-view and ritual. *French-Cultural-Studies*, 6(3), 293-311
- Brown, K.T., Brown, T.N., Jackson, J.S, Sellers, R. M. & Manuel, W.J. (2003). Teammates on and off the field? Contact with black teammates and the racial attitudes of white student athletes. *Journal of Applied Social Psychology*, 33, 1379-1403
- Carmeli, Y. & Bar, I. (1999). Team selection and chosen people in Israel: The case of Hapoel Taybeh, In G. Armstrong & R.Giulianotti (Eds.), *Football cultures and identities* (pp. 164-175). Basingstoke: Macmillan
- Carnevale, P.J. & Probst, T.M. (1998). Social values and social conflict in creative problem solving and categorization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1300-1309
- Chu, D. & Griffey, D. (1985). The contact theory of racial integration: the case of sport. *Social Sport Journal*, 2, 323-333.
- Coakley, J.J. (1990). *Sport in society: Issues and controversies*. St. Louis, MO: C.V. Mosby
- Coakley, J.J. (1993). Socialization and sport. In R.N. Singer, M. Murphy & L.K. Tennant (Eds.), *Handbook of research on sport psychology* (pp. 571-586). New York: Macmillan
- Corneille, O., Yzerbyt, V.Y., Rogier, A. & Buidin, G. (2001). Threat and the group attribution error: when threat elicits judgments of extremity and homogeneity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 437-446

- Dovidio, J.F., Gaertner, S.L., Kawakami, K. & Hodson, G. (2002). Why can't we just get along? Interpersonal biases and interracial distrust. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 8, 88-102
- Gaertner, S.L. & Dovidio, J. F. (2000). *Reducing intergroup bias: The common ingroup identity model*. Philadelphia, PA: The Psychology Press
- Galster, G.C. & Keeney, W.M. (1988). Race residence, discrimination, and economic opportunity-modeling the nexus of urban racial phenomena. *Urban Affairs Quarterly*, 24(1), 385-399
- Gasser P. & Levinson A. (2004). Breaking postwar Ice: Open fun football schools in Bosnia and Herzegovina. *Sport in Society*, 7, 457-472.
- Ghanem, A. (2001). *The Palestinian–Arab minority in Israel 1948–2001: A political study*. Albany, NY: SUNY Press
- Giulianotti, R. (1999). *Football*. Cambridge: Polity Press
- Hewstone, M. & Brown, R. (1986). Contact is not enough: An intergroup perspective on the 'contact hypothesis'. In M. Hewstone & R. Brown (Eds.). *Contact and conflict in intergroup encounters*. Oxford, UK: Basil Blackwell
- Hoberman, J.M. (1984). *Sport and Political ideology*. Austin: University of Texas Press
- Hoberman, J.M. (1997). *Darwin's athletes: how sport has damaged black America and preserved the myth of race*. Boston: Mariner
- Hyers, L.L. & Swim, J.K. (1998). A comparison of experiences of dominant and minority group members during an intergroup encounter. *Group Processes and Intergroup Relation*, 1, 143-163
- Islam, R. M. & Hewstone, M. (1993). Dimension of contact as predictors of intergroup anxiety, perceived outgroup variability and outgroup attitudes: An integrative model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19, 700-710
- Jackson, S.J., Keiper, S., Brown, T.K., Brown, T.N. & Manuel, W. (2002). Athletic identity, racial attitudes, and aggression in first-year Black and White intercollegiate athletes. In Gatz, M., Messner, M.A. & Ball-Rokeach, S.J. (Eds.), *Paradoxes of youth and sport*. (pp. 141-159). Albany : State University
- Jefferson, S. (1998). *Pro bound: Do you have what it takes to become a professional athlete?* Queens Village, NY: Author
- Johnson, D.W. & Johnson, R.T. (2000). Field testing integrative negotiations. *Peace and Conflict*, 9, 39-68
- Kinder, D.R. & Sanders, L.M. (1996). *Divided by color: racial politics and democratic ideals*. Chicago: University of Chicago Press
- Kuper, S. (1995). *Football against the enemy*. Phoenix. London.
- Lanzetta, J. T. (1955). Group behavior under stress. *Human Relations*, 8, 29 -53.
- Lapchick, R. (2001). *Smashing barriers: Race and sport in the new millennium*. Lanham, MD: Madison
- Lapchick, R. E. (1996). Race and college sports: A long way to go. In R.E. Lapchick (Ed.), *Sport and society: Equal opportunity or business as usual* (pp. 5-18). Thousand Oaks, CA: Sage
- Lea-Howarth, J. (2006). *Sport and conflict: is football an appropriate tool to utilize in conflict resolution, reconciliation or reconstruction?* Contemporary War and Peace Studies, MA Dissertation. University of Sussex
- Lever, J. (1983). *Soccer madness*. Chicago :University of Chicago Press

- Levine, A. & Cureton, J.S. (1998). *When hope and fear collide: A portrait of today's college student*. San Francisco CA: Jossey-Bass
- Lott, A. J. & Lott, B.E. (1965). Group cohesiveness as interpersonal attraction: A review of relationships with antecedent and consequent variables. *Psychological Bulletin*, 64, 259-309
- MacClancy, J. (1996). Nationalism at play: The Basques of Vizcaya and athletic club de Bilbao. In J. MacClancy (Ed.), *Sport, Identity and ethnicity*. Oxford, England: Berg
- McClendon, M. J. & Eitzen, D.S. (1975). Interracial contact on collegiate basketball teams: A test of Sherif's theory of superordinate goals. *Social Science Quarterly*, 55(4), 926-938
- McPherson, B.D. (1984). Socialization into and through sport. In G. Luschen & G. H. Sage (Eds.), *Handbook of the social science of sport* (pp. 246-273). Champaign, IL: Stipes
- Miracle, A.W. (1981). Factors affecting interracial cooperation: A case study of a high school football team. *Human Organization*, 40(2), 150-154.
- Mor-Sommerfeld, A., Azaiza, F. & Hertz-Lazarowitz, R. (2007). Into the future – towards bilingual education in Israel. *Education, Citizenship and Social Justice*, 2(1), 5-22
- Or, T., Hativ, H. & Shamir, S. (2003). *The report of the National Investigation Commission of the collisions between the defense forces and Israeli citizens in October 2000*. Jerusalem: The Supreme Court, Israel (in Hebrew)
- Pettigrew, T.F. & Tropp, L.R. (2000). Does intergroup contact reduce prejudice? Recent meta-analytic findings. In S. Oskamp (Ed.), *Reducing Prejudice and Discrimination* (pp. 93-114). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Pettigrew, T.F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85
- Rowe, D. (1998). Play up: Rethinking power and resistance in sports. *Journal of Sport and Social Issues*, 22, 241-251
- Ruscher, J.B., Fiske, S.T., Miki, H. & Van Manen, S. (1991). Individuating processes in competition: interpersonal vs. intergroup. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 595-605
- Sassenberg, K., Moskowitz, G.B., Jacoby, J. & Hansen, N. (2007). The carry-over effect of competition: the impact of competition on prejudice towards uninvolved outgroups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 529-538
- Sherif, M., Harvey, O.J., White, B.J., Hood, W.R. & Sherif, C.W. (1961). *Intergroup cooperation and competition: The Robbers Cave experiment*. Norman, OK: University Book Exchange
- Spencer, S.J., Fein, S., Wolfe, C.T., Fong, C. & Dunn, M.A. (1998). Automatic activation of stereotypes: the role of self-image threat. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 1139-1152
- Stephan, W.G. & Stephan, C.W. (1985). Intergroup anxiety. *Journal of Social Issues*, 41, 157-176
- Stephan, W.G. & Stephan, C.W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.), *Reducing prejudice and discrimination* (pp. 23-46). Hillside, NJ: publisher
- Stevenson, C.L. (1975). Socialization effects of participation in sport: A critical review of the research. *Research Quarterly*, 46, 267-273
- Tuastad, D. (1997). The political role of football for Palestinian in Jordan, In G. Amstrong and R. Giulianotti (Eds.), *Entering the field: new perspective on world football*. (pp. 87-105). Oxford: Berg

- Voci, A. & Hewstone, M. (2003). Intergroup Contact and Prejudice Towards Immigrants in Italy: The Mediation Role of Anxiety and the Moderational Role of Group Salience. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6, 37-54
- Vrcan, S. & Lalic, D. (1999). From ends to trenches, and back: football in the former Yugoslavia. In G. Armstrong & R. Giulianotti, (Eds). *Football culture and identities*. (pp. 176-189). Macmillan Press: London
- Wachtel, P.L. (1999). *Race in the mind of America: breaking the vicious cycle between blacks and whites*. Routledge Kegan Paul
- White Stephan, C., Hertz-Lazarowitz, R., Zelniker, T. & Stephan, W.G. (2004). Introduction to improving Arab-Jewish relations in Israel: Theory and practice in coexistence educational programs. *Journal of Social Issues*, 60(2), 237-252
- Widmeyer, W. N., Carron, A.V. & Brawley, L.R. (1993). Group cohesion in sport and exercise. In R.N. Singer, M. Murphy & L.K. Tennant (Eds.), *Handbook of research on sport psychology* (pp. 672-691). New York: Macmillan
- Wilder, D.A. (1993). Freezing intergroup evaluations: Anxiety fosters resistance counterstereotypic information. In M.A. Hogg & D. Abrams (Eds.), *Group motivation: Social psychological perspectives* (pp.68-86). New York: Harvester-Wheatsheaf
- Wildshut, T., Pinter, B., Vevea, J.L., Insko, C.A. & Schopler, J. (2003). Beyond the group mind: A quantitative review of the interindividual-intergroup discontinuity effect. *Psychological Bulletin*, 129, 698-722
- Wilson, G.V. & Kerr, J.H. (1999). Affective responses to success and failure: a study of winning and losing in competitive rugby. *Personality and individual differences*, 27, 85-99
- Wolf-Wendel, L.E., Toma, J.D. & Morpew, C.C. (2001). There's no "I" in team: lessons from athletics on community building. *The Review of Higher Education*, 24 (4), 369-396

The influence of integration between Jewish and Arab children in bi-national soccer clubs on the perception of "the other side"

Baha Zoubi

The game of soccer has a paradoxical characteristic: On the one hand, it brings people closer together, and on the other, it sustains the existing status of alienation between them. The present study examined the influence of the developmental integration between Jewish and Arab children in bi-national soccer clubs on the perceptions of "the other side" as compared with the influence of the existing segregation between Jewish and Arab children in uni-national soccer clubs as a function of the duration of membership in the club.

This study is a quasi experiment that included experimental and control groups with repeated measures on the perceptions of "the other side". The participants comprised 67 Jewish and 45 Arab children aged 10-12. The children who belonged to bi-national soccer clubs constituted the experimental group, while the children who played in uni-national soccer clubs constituted the control group.

The results indicate significant differences in the perception of "the other side" between members of bi-national soccer clubs and members of uni-national soccer clubs as a function of the duration of membership.

We found that the perception of "the other side" among the Jewish and Arab members of bi-national soccer clubs improved as a function of the duration of membership; on the other hand, the perceptions of the Jewish and Arab members of uni-national soccer clubs remained unaltered.

The positive change in the perception of "the other side" among members of bi-national soccer clubs may be explained by factors that exist in these clubs, but do not exist in uni-national soccer clubs. These include shared successes, equally hard work on the part of both the Jewish and the Arab members, ability-based participation, competing with external opponents, intergroup contact with low levels of anxiety, acquaintance potential among various members, sporting identity, professional participation according to rigorous codes of discipline, and a high level of support on the part of the parents.